

IN DE BAN VAN FORTUYN

Van Jutta Chorus verschenen ook

De martelaren. Onder de vijanden van Theo van Gogh (2024)

met Ahmet Olgun. Bundeling van *In godsnaam* (2005)

en *Broeders* (2014)

Afri. Leven in een migrantenwijk (2009)

Beatrix. Dwars door alle weerstand heen (2013)

Alma's dochters. Vijf levens in de schaduw (2022)

**IN DE BAN VAN
FORTUYN**

**RECONSTRUCTIE VAN EEN POLITIEKE AARDSCHOK
JUTTA CHORUS EN MENNO DE GALAN**

UITGEVERIJ PLUIM
AMSTERDAM/ANTWERPEN

De auteurs ontvingen voor het schrijven van dit boek een beurs van het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten.

FONDS Bijzondere
JOURNALISTIEKE PROJECTEN

Vijfde druk, mei 2024

© 2002, 2006 Jutta Chorus en Menno de Galan

Omslagontwerp Nanja Toebak

Omslagbeeld Robert Vos. De foto is gemaakt op 6 maart 2002, de dag van de gemeenteraadsverkiezingen die Leefbaar Rotterdam met een landslide zou winnen. Rechtsachter in beeld staat Jutta Chorus.

Typografie binnenwerk Perfect Service

Auteursfoto YZ Producties B.V.

Productiebegeleiding Tim Beijer

Drukkerij Wilco, Amersfoort

ISBN 978 94 933 3954 5

NUR 740/747

www.uitgeverijpluim.nl

INHOUD

DRAMATIS PERSONAE

PROLOOG 7

I DE WREKERS 24

2 DE GROTE HUNKERING 43

3 DE IDEALE KANDIDAAT 78

4 SCÈNES UIT EEN HUWELIJK 106

5 DE NACHT VAN FORTUYN 143

6 DE DOORSTART 155

7 AFREKENDAG 181

8 WIE BETAALT BEPAALT 206

9 OP CAMPAGNE 224

10 DE AARDSCHOK 273

EPILOOG 310

VERANTWOORDING 347

NAWOORD 351

PERSONENREGISTER 357

DRAMATIS PERSONAE

Vrienden en ex-vrienden van Pim Fortuyn

Mieke Bello

Bestuursadviseur. Leerde Fortuyn in 1988 kennen en raakte samen met haar man IJde Lansen met hem bevriend. Aantrekkelijk aan hem is, volgens Bello, dat hij ‘buiten de kaders loopt’. De vriendschap liep spaak toen Fortuyn een zakelijk conflict waarin zij betrokken was, op de spits dreef.

Albert de Booij

Voormalig evenementenorganisator en manager van Lee Towers. Richtte in 1997 de Speakers Academy op in Rotterdam, bemiddelingsbureau voor congressprekers. Datzelfde jaar vroeg hij Fortuyn zich als spreker aan te sluiten. Later werd hij Fortuyns uitgever en rechterhand bij de Lijst Pim Fortuyn (LPF). Overleden in 2022.

John Dost

Rotterdamse vastgoedhandelaar en zakenvriend van Fortuyn die zich na diens breuk met Leefbaar Nederland opwierp als oprichter van de LPF. Zijn kantoor in de Spaanse Polder werd partijkantoor. Het onderlinge vertrouwen tussen de oprichters De Booij, Dost en Langendam stond vanaf het begin onder druk.

Jan 't Hooft

Groningse tandarts die in 1986 bevriend raakte met Fortuyn. De vrienden schreven elkaar tot Fortuyns dood honderden brieven.

ven en faxen, waarin het terugkerende thema ‘eenzaamheid’ was. Met ’t Hooft besprak Fortuyn zijn messiaanse weg naar de macht.

Peter Langendam

Natuurkundige, ondernemer. Vriend van Fortuyn, die hem op zijn allereerste kandidatenlijst op nummer 2 zette. Later werd Langendam lid van het partijbestuur van de LPF. Na de dood van Fortuyn beschuldigde hij in het Catshuis premier Kok, Paul Rosenmöller, Marcel van Dam en Ad Melkert van de moord. In een interview zei hij: ‘De kogel kwam van links.’

Harry Mens

Als ‘Professor Pim’ in Mens’ televisieshow *Business Class* bereikte Fortuyn grote populariteit onder ondernemers in het midden- en kleinbedrijf. Gaf LPF-stemmers na de moord op Fortuyn ongevraagd advies om VVD of CDA te stemmen. ‘Dat zou Pim hebben gewild.’ Mens zei ‘een lijntje met Pim’ te hebben.

Marco Pastors

Werd door Fortuyn als net afgestudeerde bestuurskundige in dienst genomen voor de organisatie van de OV-studentenkaart. Kreeg een gezichtsbepalende rol in de lokale partij Leefbaar Rotterdam. Ontpopte zich na de dood van Fortuyn als kundig bestuurder van probleemgebied Rotterdam-Zuid.

Roel in ’t Veld

Bestuurskundige en jurist. Was betrokken bij Fortuyns benoeming tot hoogleraar aan de Erasmus Universiteit. Fortuyn beschouwde hem als zijn ‘superieur in wetenschappelijk opzicht’. In ’t Veld waarschuwde Fortuyn voordat die de politiek in ging: ‘Je vliegt als een vlinder af op het licht. Dan loop je de kans levend verbrand te worden.’

Jan Peter Balkenende

CDA-leider die in 2001 een non-agressiepact sloot met Fortuyn. Vanaf dat moment rekende Fortuyn Balkenende tot zijn geestverwanten. Als gevolg daarvan dreef Balkenende na de moord boven als premier van een kabinet waarin de LPF zitting nam. Balkenende was de eerste christendemocraat die met een populist in zee ging.

Mat Herben

Lijsttrekker van de LPF na de moord op Fortuyn – terwijl hij zijn politieke leider nooit persoonlijk had ontmoet. De Defensie-voorlichter stond voor de onmogelijke taak de roerige, LPF-fractie met 26 nieuwkomers te leiden. Bij de verkiezingen van 2003 resteerden er 8 zetels, in 2007 hief de partij zichzelf op.

Kay van de Linde

Zoon van de voormalige *TROS-Aktua*-anchorman Wibo van de Linde. Begon op zijn negentiende in de postkamer van het prestigieuze campagnebureau David Garth in New York en assisteerde onder meer bij de campagnes van de New Yorkse burgemeesters Ed Koch en Rudy Giuliani. Na zijn terugkeer naar Nederland in 2000 stortte hij zich op de campagne van Leefbaar Nederland.

Ed Maas

Vastgoedondernemer met een geschat vermogen van 182 miljoen euro (*Quote-top 500*, 2001). Hoorde tot de vijf grote geldschietters van de LPF. Ontmoette Fortuyn in maart 2002 tijdens een diner – ‘Beggars banquet’ – in Old Dutch in Rotterdam en doneerde 50 000 euro. Na de moord begon hij zich te bemoeien

met de organisatie van de LPE, en raakte als partijvoorzitter ver-
wikkeld in een titanenstrijd met Albert de Booij.

Jan Nagel

Geestelijk vader van de Leefbaar-beweging die in de jaren '90 opkwam. De oud-PvdA'er, oud-voorzitter van de VARA richtte in 1993 Leefbaar Hilversum op. Zocht samenwerking met Henk Westbroek en Broos Schnetz van Leefbaar Utrecht en werd in 2001 de eerste partijvoorzitter. Nam afstand van Fortuyn na geruchtmakend interview over de islam als 'achterlijke cultuur' en het afschaffen van 'dat rare Grondwetsartikel: gij zult niet discrimineren'.

Broos Schnetz

Vastgoedhandelaar en machtige strateeg in de hoogtijdagen van Leefbaar Utrecht. Adviseerde zijn gekozen fractie vanuit de wandelgangen van de Utrechtse raadszaal. Vriend en zakenpartner van Henk Westbroek met wie hij het Utrechtse café Stairway to Heaven bestierde, totdat de vriendschap bekoelde. Viel Fortuyn binnen de partij aan over zijn standpunten over migratie en islam.

Henk Westbroek

Nederlandstalige rockmuzikant, radio-discjockey en dus al een populaire verschijning toen hij in 1997 de politiek in ging als lijsttrekker van de dwarse stadspartij Leefbaar Utrecht. Hun ster verbleekte zodra de wethouders van Leefbaar Utrecht zelf de megalomane stadsprojecten (busbaan, herstructurering stationsgebied, bouw Vinex-wijk Leidsche Rijn) moesten uitvoeren waar zij zich in de jaren daarvoor tegen hadden verzet.

Hans Dijkstal

vvd-leider van relatief progressieve snit, zeker waar het om migratie en integratie ging. Werd lijsttrekker voor de Tweede Kamerverkiezingen van 2002. In het tv-debat na de winst van Leefbaar Rotterdam bij de gemeenteraadsverkiezingen zat Dijkstal er verslagen bij. Na de verloren Kamerverkiezingen trad hij terug als vvd-leider.

Thom de Graaf

Fractievoorzitter van D66. Na een interview van Fortuyn waarin hij pleitte voor afschaffing van verbod op discriminatie en de islam een ‘achterlijke cultuur’ noemde, haalde De Graaf Anne Frank aan om hem te diskwalificeren.

Els Kuijper

PvdA-leider in Rotterdam, mikpunt van kritiek van Fortuyn. Met haar als lijsttrekker bij de gemeenteraadsverkiezingen van Rotterdam werd haar partij weggevaagd door Leefbaar Rotterdam van Fortuyn.

Ad Melkert

PvdA-leider na terugtreden van minister-president Wim Kok in 2001. Werd nooit erg geliefd in of buiten zijn partij. Probeerde de strijd met Fortuyn aan te binden door hem op feitelijke onjuistheden aan te vallen. Werd bedreigd na de moord op Fortuyn.

Paul Rosenmüller

Partijleider van GroenLinks. De enige politicus die Fortuyn tijdens een debat uit zijn evenwicht wist te krijgen.

PROLOOG

Het is even over zes, maandagavond 6 mei. Hans Smolders, chauffeur van Pim Fortuyn, zet de rechtervoorstoel van de Daimler wat naar achteren. Zo kan kandidaat-kamerlid Firoes Zeroual, die meerijs naar een etentje met Friese LPF-leden in Leeuwarden, haar benen kwijt. Fortuyn is zojuist twee uur lang te gast geweest in het Radio 3FM-programma ruuddewild.nl, dat wordt uitgezonden vanuit de studio in het Hilversumse Media Park. Smolders hoort Fortuyn een meter achter de auto op het parkeerterrein praten met presentator De Wild, die hem een fles champagne aanbiedt als dank voor zijn medewerking.

Dan hoort hij twee knallen. Hij heft zijn gezicht op, kijkt door het zijraam en ziet Fortuyn wankelen. Eén kogel heeft Fortuyn in de borst getroffen, een tweede in de hals. De lijsttrekker van de LPF leunt even tegen De Wild en zakt dan in elkaar.

Smolders ziet door de achterraut van de auto een kleine man met een baseballpet en een blauwe plastic tas. Hij staat op korte afstand van Fortuyn. Hij richt het pistool en schiet nog drie keer, waarvan twee keer in het hoofd. De zesde kogel ketst tegen de grond en komt terecht in de Daimler. Eén kogel blijft over in het 9-millimeter Spaans semi-automatische Star-pistool van het type Firestar. De kogels zijn van het type Luger 919 MRP.

Campagneleider en vriend van Fortuyn Albert de Booij loopt met Zeroual tien meter voor Fortuyn. Hij hoort knallen en denkt: vuurwerk. Hij draait zich om en ziet grote gaten in het hoofd van Fortuyn. Het bloed stroomt eruit. Om zes over zes belt Paul van der

Lugt, zendercoördinator van Radio 3FM, alarmnummer 112. Smolders heeft het autoportier dan al opengegooid en rent achter de schutter aan. Die loopt rakelings langs Zeroual en De Booij in de richting van het VARA/NPS-gebouw naar het Dievenpaadje dat uitkomt op de Insulindelaan.

Zeroual en De Booij lopen eerst naar Fortuyn, maar realiseren zich dat Smolders gevaar loopt te worden neergeschoten. Ze nemen de auto en rijden hem achterna. Enkele minuten later draaien ze onverrichter zake weer om en knielen neer bij Fortuyn. 'Blijf bij ons,' zegt Zeroual. 'Laat ons niet alleen.' Ze aait zijn hand. Hij ademt nog, maar reageert niet meer. Het laatste dat Fortuyn fluistert voordat hij buiten bewustzijn raakt, is 'Firoes'.

De ambulance staat zes minuten na de eerste melding voor het hek van het Media Park. Hij kan er niet in: het hek is hermetisch gesloten en kan niet worden geopend. Via de achteringang rijdt de ambulance om kwart over zes het terrein op. 'Hij zal het niet redden,' zegt het verplegend personeel tegen De Booij en Zeroual over Fortuyn. Ze beginnen hem te reanimeren. Fortuyns benen liggen onder zijn onderlijf. Zijn roze das met smalle donkere strepen ligt naast zijn rechterzij. Een halfuur geleden had Ruud de Wild nog melig geprobeerd de das af te troggelen. 'Kom hem maar halen in het Catshuis, jongen,' antwoordde Fortuyn. 'Dan krijg je hem.'

Intussen rent Hans Smolders de Celebeslaan in. Met zijn mobiele telefoon geeft hij het alarmnummer 112 zijn route door. Hij hoort alleen het geluid van zijn laarzen op het asfalt. Tik, tik, tik. Hij denkt: wat als hij nog kogels overheeft? Smolders zorgt dat er steeds een boom of een auto tussen hem en de schutter blijft.

In de Celebeslaan staat, zoals later blijkt, de rode Toyota Starlet van de schutter. Die twijfelt drie seconden in een oprit, maar besluit door te lopen. De Sumatralaan in, de hoek om van de Javalaan naar de Lage Naarderweg. Om twaalf over zes loopt hij bij het Texa-

co-benzinestation aan de Lage Naarderweg in de fuik. Van twee kanten zijn drie politieauto's aan komen rijden. De schutter zakt op zijn knieën, doet zijn handen omhoog. 'Waar is het wapen?' vraagt een agent. Hij wijst naar de rechterzak van zijn jack.

Het is zeven over halfzeven als Albert de Booij voor het eerst zijn telefoon beantwoordt. 'Hij leeft nog,' zegt hij met nasale stem. 'Maar niet lang meer.' Een ambulancemedewerker is hem aan het reanimeren. 'Ik kan er nu niet over praten.'

Om negen voor zeven laat het ambulancepersoneel de meldkamer weten dat ze gestopt zijn met reanimeren. Pim Fortuyn is dood. Zijn lichaam ligt korte tijd verlaten op de parkeerplaats. Zijn mond is opge gevallen, zijn bebloede schedel afgeplakt met wondgaas.

Om kwart voor acht arriveert de rouwwagen, voorafgegaan door een agent op een motor. Witte Mercedesbusjes worden voor de rouwwagen geparkeerd om het zicht te ontnemen. Een technisch rechercheur die net het sporenonderzoek ter plaatse heeft afgerond, rijdt weg. Overal op het terrein staan agenten met mobilofoons tussen de berkenbomen. De schemer valt in. Om acht over acht gaan de koplampen van de rouwwagen aan. Even later rijdt die het terrein af.

'Ik ben echt kapot,' verklaart minister-president Wim Kok om tien voor halfnegen. Hij is vanuit Haarlem, waar hij in café Studio een discussie bijwoont over overlast in de binnenstad, naar het Torentje bij het Binnenhof gekomen. 'Ik ben echt kapot over wat hier vandaag, in dit land, is gebeurd. Een moordaanslag. Het is diep tragisch voor ons land – voor ons land en voor onze democratische rechtsstaat.' Aan het eind van zijn verklaring zegt hij: 'Laten we in godsnaam onze kalmte bewaren. Laten we onze kalmte bewaren in een tijd waarin je geneigd bent heel woest, heel boos te zijn.'

LPF-woordvoerder Mat Herben heeft dan al in een eerste reactie aan RTL de schuld gelegd bij links. ‘Sinds de overwinning van Fortuyn bij de gemeenteraadsverkiezingen is er sprake van een haatcampagne van links, de PvdA voorop. Het spijt me dat ik het moet zeggen.’

Het lichtroze overhemd van Albert de Booij is nog kraakhelder als hij om tien voor halfelf het hoofdkwartier van de Lijst Pim Fortuyn in het kantorencomplex De Kubus in de Rotterdamse wijk Spaanse Polder binnenkomt. Lange zwarte jas, kin omhoog, het witte haar strak naar achteren. Met een Volkswagen Golf van de Hilversumse politie zijn De Booij, Smolders en Zeroual naar Rotterdam gebracht. Als altijd bij zijn entree is De Booij omringd door mensen. Zijn gezicht verraadt geen emotie. Zijn Argentijnse vrouw Solange en hun hond Celine zijn dan al bijna een uur binnen.

Op datzelfde moment loopt de server van de Lijst Pim Fortuyn vast. In vier uur tijd zijn vijftienduizend steunbetuigingen op de website binnengekomen. ‘Mooie reacties, lieve reacties.’ Iets meer dan twintig kandidaat-fractieleden zitten in de vergaderzaal op De Booij te wachten. Het is er stil. Geen hartverscheurende taferelen. Het RTL-nieuws staat aan. João Varela, nummer 2 op de lijst, zit met zijn ellebogen op tafel zacht te huilen. ‘Pim was een soort vader voor me,’ fluistert hij. Philomena Bijlhout loopt radeloos rond.

LPF-bestuurslid Peter Langendam is naar huis gegaan. Hij kon het niet meer aan. Hij was het die hem op 11 februari, twee dagen na de Nacht van Fortuyn, opriep om door te gaan. ‘Je wilt het,’ had hij die middag tegen Fortuyn gezegd, ‘je kúnt het en je móét het.’ Vanavond blijft hij herhalen: ‘Ik heb Pim vermoord.’

Kok heeft zojuist met partijwoordvoerder Herben gebeld en hem sterkte gewenst. Nu maant Herben de rest tot kalmte. ‘Niet polariseren,’ zegt hij in een emotioneel betoog tegen zijn toekomstige fractie. ‘Niemand is hier schuldig aan.’

Wie heeft de leiding? Zodra De Booij de vergaderzaal binnenstapt, klinkt er een zucht van verlichting. De nieuwe leider. Binnen de partij de man die Fortuyn het dierbaarst was. 'Realiseer je wat er op je afkomt,' zegt hij. 'Ieder van jullie loopt persoonlijk gevaar.'

Fortuyns vriend Harry Mens heeft tegen RTL-commentator Frits Wester gezegd dat de LPF nu beter kan worden opgeheven. Hij geeft Fortuyn-aanhangers het advies vvd of cda te stemmen. 'Dat zou Pim hebben gewild.' 'Wat Mens heeft gezegd, kan absoluut niet,' vindt De Booij. Herben is woedend. Hij wijst drie, vier fractieleiden aan die met hem naar het Kurhaus moeten om Mens te weer spreken bij *Barend & Van Dorp*. Als blijkt dat nummer 4 Winny de Jong al bij de grime bij dit RTL-programma zit, wordt ze onmiddellijk teruggefloten. Iedereen moet naar De Kubus komen. Ook nummer 13 Cor Eberhard, die uit de uitzending wordt gehaald.

Even later spreekt Mat Herben voor de deur van De Kubus via de satelliet Frits Barend en Henk van Dorp toe. 'We zijn bijeengekomen om ons te beraden. De stemming is bedrukt en verdrietig,' zegt hij nu rustig. 'Pim gebruikte het woord als wapen. Dit zou hij niet gewild hebben.' Herben doelt op de rellen die inmiddels in de Haagse binnenstad zijn uitgebroken. De parkeergarage onder het Plein staat in brand. 'Waardige verkiezingen, dat is wat Pim gewild zou hebben. Laat de verkiezingen maar doorgaan.'

De Booij staat naast Herben, buiten beeld, met zijn handen in zijn zakken. 'Je weet niet wat er gaat gebeuren in Nederland,' herhaalt hij steeds weer. 'Het koningsdrama is een tragedie geworden.' En wie neemt nu de leiding van de partij? 'We moeten een symbolische leider aanwijzen,' meent De Booij. 'Een man die misschien niet de uitstraling heeft van Pim, maar wel de geest.'

Het is na elven als Peter Langendam in tranen aan de telefoon zegt dat hij Fortuyn nooit had moeten aansporen om door te gaan na zijn breuk met Leefbaar Nederland. 'Dat was mijn grootste fout. Het is het toch niet waard geweest?'

Om twaalf voor twaalf zit Firoes Zeroual in haar lange leren jas op de trap voor De Kubus te wachten op de taxi. Ze glimlacht wezenloos voor zich uit. Hans Smolders zit naast haar en streelt haar hand. ‘Hij had het hoofd helemaal kapot,’ zegt hij. ‘Helemaal kapot.’

Om zeven over halfeen dendert bestuurslid en eigenaar van De Kubus John Dost met zijn familie het hoofdkantoor binnen. Ze zijn zojuist van hun vakantie in Cannes teruggekeerd. Er is bijna niemand meer, maar Albert en Solange de Booi hebben op hem gewacht. Dost is geladen. Hij heeft het zo vaak gezegd: Pim moet beveiligd worden. ‘We hadden die beveiliging goed moeten aanpakken. Niet op z’n janboerenfluitjes.’ Maar niemand heeft naar hem geluisterd.

Solange de Booi zegt: ‘John, je bent een politiek onbenul.’ Om kwart voor een, acht minuten nadat de familie Dost is binnengekomen, verlaat het echtpaar De Booi De Kubus. ‘Die bijeenkomst in De Kubus na de moord,’ zegt De Booi later, ‘was niet fijn.’

Dost merkt onmiddellijk dat er een machtsvacuüm is ontstaan. Wie gaan er de volgende ochtend naar het Catshuis? De Booi, Herben en Zeroual zullen gaan, zo is maandagavond besloten. ‘Ik ga ook mee,’ zegt Dost. Op het laatste moment wordt de delegatie uitgebreid. Hij zal het wel even regelen. ‘Albert mag met me mee naar Kok,’ zegt Dost. ‘Hij is een werknemer van ons die ik betaal.’ De telefoon gaat. Het is Peter Langendam. ‘Rij jij naar die Wim Kok toe,’ zegt Dost gedecideerd. ‘De verkiezingen worden niet uitgesteld. We hebben een prima lijst, we gaan door. Pim zou het niet anders gewild hebben. Negen uur bij mij.’

Dost luistert naar Langendam en antwoordt: ‘Dan wacht die Kok maar op ons.’ Hij verheft zijn stem: ‘Pim had twee lijfwachten moeten hebben. Dat heb ik zo vaak gezegd. Wij zijn de volgende die afgeschoten worden. Dat zullen we morgen ook tegen die Kok zeggen.’

De volgende ochtend om tien uur ontvangt premier Kok De Booij, Langendam, Dost, Herben, Winny de Jong en Marten Fortuyn met zijn zoon. Dost is agressief. Hij klaagt meteen na binnenkomst over de beveiliging van Fortuyn. Marten Fortuyn grijpt in. 'Dit is niet de plaats en het moment om dergelijke zaken te zeggen,' zegt hij. Kok spreekt vervolgens zijn medeleven uit. Dan vraagt John Dost in een emotionele opwelling aan Marten Fortuyn: 'Waarom doe jij het niet? Waarom neem jij de leiding van de partij niet over?' Marten Fortuyn geeft geen antwoord. 'Dat kan helemaal niet joh,' zegt Langendam. 'Dat is helemaal niet aan de orde.'

Winny de Jong bemoeit zich ermee: 'Pim heeft mij aangewezen als nieuwe fractieleider.' 'Dat klopt,' zegt Peter Langendam later. 'Als Pim premier zou zijn geworden, was zij nu de gedoodverfde fractieleider. Mat Herben was de spreker en dat zou hij ook blijven.'

Kok neemt het woord en pleit in deze noodsituatie voor consensus tussen de partijen. Langendam: 'Ik dacht: klootzak, nou zit je daar met je krokodillentranen. Ik heb geen respect voor jou en je politieke vrienden. Ik laat me niet in de luren leggen door die glui-perds.' Als Kok is uitgesproken, zegt Langendam: 'Deze moord is de schuld van Kok, van Rosenmöller, van Marcel van Dam en van Melkert. Zij hebben deze moord op hun geweten. Wanneer houdt het gedogen van links geweld nou eens op? Bontdieren worden vrijgelaten. Shellstations in brand gestoken. De aanslag op Janmaat blijft zonder gevolgen. Het huis van Kostou wordt opgeblazen. Wanneer wordt het geweld van links een keer aangepakt? Deze kogel komt van links, dat is duidelijk.'

Klaas de Vries, minister van Binnenlandse Zaken, is ook aanwezig bij de ontvangst. 'U beledigt mij ook,' zegt hij. 'Ik ben ook links.'

Langendam: 'Wanneer doet justitie eindelijk iets aan de taartgooiers?'

Kok kijkt ongemakkelijk. De Vries zegt niets meer. Langendam: 'Het is een schande GODVERDOMME.' Hij spreekt het hard en drei-

gend uit. 'Ik vond dat wel mooi,' zegt hij later. 'Dat "godverdomme" in het Catshuis.' Marten Fortuyn grijpt opnieuw in. 'Peter, rustig. Doe nou rustig, Peter.'

Fortuyn spreekt later van een 'ongepast optreden'. 'Als de familie Fortuyn zich niet zo waardig had opgesteld, waren de rapen gaar geweest.'

Aan het eind van het bezoek spreekt De Booij Kok kort onder vier ogen. Hij spreekt zijn zorg uit over de beroering in het land. 'Je weet niet wat je ziet gebeuren,' zegt De Booij. 'Het is surrealistisch. Ik weiger daarin verzeild te raken.' Die ochtend kondigt hij zijn vertrek uit de partij aan. 'De missie houdt op. Einde oefening. Ik heb geen politiek engagement. Er zijn krachten in het spel die te groot zijn.' Hij heeft, zegt hij vermoeid, 490 journalisten te woord gestaan. De 100-dagenmars is gestrand bij de 83ste dag.

Die middag besluit de ministerraad de verkiezingen van 15 mei door te laten gaan. Tot die tijd, zo besluiten de partijen, wordt een campagnestilte in acht genomen. Die middag ook wordt de identiteit van de schutter bekend: Volkert van der G., 33 jaar oud. Hij woont in Harderwijk, hij werkt bij de Vereniging Milieu Offensief in Wageningen en is vader van een negen maanden oude baby. Van der G. heeft geen strafblad. Hij zwijgt over zijn motieven.

Alle buitenlandse kranten hebben vandaag het nieuws over de moord op de voorpagina gezet. Met grote koppen. *The Times*, *The Guardian*, *The Wall Street Journal*, *El País*, *Het Laatste Nieuws*, de *Frankfurter Allgemeine*. De meeste kranten hebben moeite met hun typering van de leider. Ze noemen hem in de koppen extreem-rechts en populistisch (*Financial Times*, *The Independent*, *The Times*). *La Stampa* noemt hem vreemdelingenhater. *La Repubblica* schrijft over 'de xenofobe homo die de islam haatte'.

De laatste maanden voor zijn dood trok Fortuyn zeker tien dagen uit om de buitenlandse pers duidelijk te maken dat hij niet ver-

geleken kon worden met Le Pen en Haider. Geduldig legde hij met behulp van een tolk zijn ideeën uit. De dag na zijn dood blijkt dat al die inspanningen voor niets zijn geweest. Op zoek naar een mogelijke oorzaak schrijft de *International Herald Tribune*: ‘In een land waar de politiek wordt gekenmerkt door bedaardheid, viel Fortuyn op door zijn levensstijl en het ter discussie stellen van het multiculturalisme en de traditionele politieke consensus.’

Veertig kandidaat-fractieleden van de Lijst Pim Fortuyn lopen door de hal van het Rotterdamse stadhuis langs de verkeerspolitie naar buiten. De menigte in. Het is dinsdagavond, de avond van de stille tocht. Er heerst verwarring. Wie hoort erbij en wie niet? Notaris Fred Schonewille, nummer 8 op de lijst, loopt recht in de armen van een beveiligingsagent. Die snauwt: ‘Wilt u aan de kant gaan staan alstublieft?’

De Coolsingel juicht. Hier zijn de geestverwanten van Pim. Voorop João Varela in strak gesneden pak met donkerrode das, woordvoerder Mat Herben trekt aan zijn snor, en in mantelpak Winny de Jong. De blonde haren vallen los uit haar knot. Het volk deinst achteruit, een erehaag vormt zich langs de toekomstige fractie die in de richting van het Hofplein loopt. Trots in het midden bestuurslid John Dost. Zijn hoofd nog bruin van de Zuid-Franse zon, zijn arm om de schouders van zijn vrouw. ‘Doorgaan hè!’ roepen mensen met aronskelken langs de kant. ‘Pim was eerlijk, jullie ook.’ De kandidaat-kamerleden worden op de schouders geslagen, toegesproken, toegefloten. Ze ondergaan het eerbetoon met enige verbazing. ‘Dit is té groot,’ zegt Varela. ‘Dit is voor Pim, niet voor ons.’

De Lijst Pim Fortuyn bestaat, nu hun inspirator is weggevallen, uit *accidental heroes*. Zoals Winny de Jong het later tegen haar vriend formuleert: ‘Het is alsof Feyenoord heeft gewonnen.’ ‘Maar Feye-

noord hééft niet gewonnen,’ antwoordt hij. Ze zijn volgelingen die zich achter hun bureau hadden laten wegrukken om zich bij hun leider aan te sluiten. Hem hadden ze nodig, hij zou toch de weg wijzen? Nu moeten de apostelen zelf verantwoordelijkheid dragen.

Kunnen ze dat? Mat Herben riep vanmiddag na afloop van het beraad tussen bestuur en kandidaten de bevolking op om op Pim te stemmen. ‘Pim Fortuyn is niet op te volgen,’ zei hij. ‘Maar de ideeën van Pim zitten bij zijn volgelingen in het hoofd.’ Dat bevestigt Albert de Booij: ‘Iedereen kent het programma van Pim uit zijn hoofd.’ Maar het programma van Pim kenmerkte zich juist door zijn voortschrijdend inzicht. De Lijst bezit dat vermogen volgens De Booij ook.

Peter Langendam vindt het bij nader inzien jammer dat de lijst niet uit 75 kandidaten ‘pardon 76’ bestaat. ‘Dan hadden we kunnen beginnen met de radicale omvorming van Nederland. We kennen de visie, we kennen de missie. Die gaan we vertalen naar doelstellingen.’ Welke doelstellingen dat zijn? ‘Eén: het opruimen van de radicale milieubeweging. Twee: Borssele blijft open. Drie: We zijn klaar met het gedogen.’

Als de kandidaat-fractieleden de trappen van het stadhuis na afloop van de stille tocht weer beklimmen, barsten de spreekkoren los. ‘Pim-me-tje, Pim-me-tje.’ Mevrouw Dost heeft haar Christian Dior-zonnebril op haar voorhoofd gezet en ondertekent het condoléanceregister. Veertigduizend mensen hebben dat inmiddels gedaan. João Varela moet het volk toespreken, vindt Dost. Mat Herben bereidt de jonge econoom voor: “Nu weten we zeker dat we verder willen”, dat moet je zeggen. Als je emotioneel bent, moet je bepaalde zinnen oefenen. Net als je tegen je eerste liefde wilt zeggen: ik hou van jou. Probeer het eerst.’

De Rotterdamse CDA-fractie leider Sjaak van der Tak klampt Herben aan. Hij geeft hem een hand: ‘Ik wens je als goede politie-

ke tegenstander succes. Houd de groep bij elkaar, als er al een terugweg is.’ Herben wendt zich weer tot Varela: ‘Als de burgemeester wat zegt, moet je daarbij aanhaken.’ En tegen Winny de Jong: ‘Winny, je bent al geliefd. Een vrouw hield me aan. Ze zei: “Laat je Winny ook wat zeggen?”’

Varela springt van het ene been op het andere. Herben raadt hem aan: ‘Zeg dat het een waardige demonstratie was. Het volk is goed voor ons. Hou het zo.’ Varela staat als een voetbalkampioen boven aan de trap van de entree. Hij steekt zijn duimen in de lucht. Zijn vuisten gaan omhoog. Dan pakt hij de megafoon aan en haalt diep adem. ‘Brullen, João,’ roept kandidaat 19 Joost Eerdmans. Varela bedankt het volk. Dat roept: ‘Door-gaan, door-gaan.’ Een man met een kaars die voor hem staat, smeekt: ‘Ga door, alsjeblieft, ga door.’ Herben fluistert Varela toe: ‘Zeg: “We gáán door.”’ Varela: ‘Ik wil u zeggen: “We gáán door.”’ De man met de kaars: ‘Zét door!’ De mensen stampen op de grond. ‘En ik wil jullie vertellen: dit was mooier dan Pim had durven hopen.’

‘Vijftien mei, vijftien mei,’ roept de menigte. Herben houdt zijn handen voor zijn gezicht. Varela houdt een kaars omhoog. Hij krijgt een rode roos. Hij draait zich om en slaakt een kreet. Herben: ‘Dit was even genoeg voor de mensen. Die willen kennelijk “Wij gaan door” horen.’ Varela: ‘Het is iets heel gek.’

Mat Herben huilt. ‘Vanochtend op het Catshuis was ik eigenlijk een beetje alleen. Ik dacht: moet ik nu de leiding nemen? Dat is het mooiste van deze dag: dat Winny en João het over hebben genomen.’ Hij zegt het met vrede én met spijt in zijn stem. De nieuwe leider zal hij niet worden.

Die avond is Harry Mens onderweg naar de EO-talkshow van Andries Knevel. Hij wordt gebeld, in de auto. Het is Langendam, die door het lint gaat. Hij is bang dat Mens de LPF andermaal zwart zal maken. ‘Als je godverdegodver maar niet denkt dat je dat nog een

keer kunt maken, lul.' 'Moet ik de politie bellen?' schreeuwt Mens terug. 'Bel me maar als je bent afgekoeld.' Mens zal zijn bedenkingen over het voortbestaan van de LPF tegenover Knevel niet herhalen.

Op Hemelvaartsdag, 9 mei, ligt het lichaam van Fortuyn opgebaard in de Laurentius en Elisabeth-kathedraal aan de Mathenesserlaan in Rotterdam. Tienduizenden aanhangers nemen afscheid. Een dag later wordt in dezelfde kerk de Latijnse uitvaartmis opgedragen door A.H. van Luyn, bisschop van Rotterdam. De LPF-fractieleden en bekenden van Fortuyn verzamelen zich op Rotterdam Airport. Harry Mens komt ook naar het vliegveld en ontmoet hier Herben en Langendam. Zodra Langendam Mens ziet, wordt hij rood van kwaadheid. Hij staat klaar om zijn tirade van drie dagen geleden te voltooien. Maar Mens zegt: 'Peter, laten we eerst Pim begraven.'

Mens heeft met zijn uitspraken niet alleen de woede van de LPF over zich afgeroepen, maar ook die van het rouwende volk. Als hij op 9 mei de kathedraal betreedt om afscheid te nemen van zijn vriend, fluit de menigte hem uit. Tijdens de uitvaartmis sissen de aanwezige kandidaat-fractieleden 'Gekke aap' als Mens hen passeert. 'Harry Mens heeft een kippenbrain,' zegt Peter Langendam.

De begrafenisstoet vertrekt op de Erasmusbrug en rijdt stapvoets over de Coolsingel, het Weena, de Beukelsdijk en de Heemraadsingel naar de Mathenesserlaan. De baar met het lichaam wordt vervoerd in een witte limousine. Daarachter rijdt butler Herman in de Daimler. Naast hem zitten op de rechtervoorstoel Fortuyns honden Kenneth en Carla. Vele tienduizenden toeschouwers applaudisseren als de stoet passeert.

'Het is een ongewone dood van een ongewone man tijdens een ongewone verkiezingsstrijd,' zegt Maartje van Weegen tijdens de rechtstreekse uitzending door de NOS.

De sfeer is ingetogen, totdat de kist de kerk in wordt gedragen. Dan barst er applaus, gefluit en gejuich los. De spreekkoren zijn nog te horen tijdens de mis, Kenneth en Carla blaffen. Van Luyn noemt de moord een ‘meedogenloze daad waardoor een publieke persoonlijkheid in de kracht van zijn jaren ons is ontvallen’. Hij haalt een lezing uit een brief van de apostel Paulus aan de Romeinen. ‘Niemand van ons leeft voor zichzelf alleen,’ zegt hij. ‘Niemand sterft voor zichzelf alleen. Dat is een troostrijke gedachte nu velen de grote verwachtingen zijn ontnomen die zij hadden van Pim Fortuyn.’

Minister-president Kok zit op de vijfde rij, geflankeerd door de vice-premiers Els Borst en Annemarie Jorritsma. Ook de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer en de fractievoorzitters zijn aanwezig. Toen alle rouwkaarten waren verstuurd, bleken er nog plaatsen in de kerk over te zijn. De Rotterdamse wethouder Rabella de Faria suggereerde die te verdelen onder het volk. Tijdens de wake van gistermiddag kregen driehonderd belangstellenden een uitnodiging voor de uitvaartmis.

Iedere aanwezige krijgt een witte roos. Na afloop van de mis loopt Peter Langendam achter een vrouw de kerk uit. Zij passeert PvdA-lijsttrekker Ad Melkert en sist hem toe: ‘Heb je nou je zin, schoft!’ Melkert deinst achteruit, maar Langendam tikt haar op de schouder. In zijn hand houdt hij een witte roos die hij op de rouwwagen wil leggen. In plaats daarvan geeft hij de bloem aan de vrouw. ‘Zo, die hebt u verdiend.’

‘Wij hebben onze Pim doelbewust aan het Nederlandse volk gegeven om afscheid te nemen,’ zegt Pims jongste broer Simon, vlak voor het *In Paradisum*. ‘Hierna willen wij hem terug.’

Pim Fortuyn wordt in het Noord-Hollandse Driehuis in besloten kring begraven. Langs de A4, waarover de met bloemen bezaaide rouwwagens rijden, zwaaien duizenden aanhangers hem uit. ‘Steun van het volk,’ zegt Maartje van Weegen. ‘Simon zei al dat dat veel

betekent: steun, steun.’ Het volk scandeert: ‘Pimmetje bedankt, Pimmetje bedankt’ en ‘Geen woorden, maar daden’. In de Daimler klinkt hard het *Slavenkoor*. Bij Schiphol mindert een trein uit eerbied even vaart. Hij toetert en haalt in.

Nog vijf dagen te gaan. Nog vijf dagen de adem inhouden. Dan zijn we er. Dat houdt Mat Herben de leden van de Lijst Pim Fortuyn zaterdag 11 mei voor. ‘Dat moet toch lukken jongens?’ Ze zijn bijeen in de vergaderzaal van De Kubus. Frisdrank op tafel, een flap-over ernaast.

Het probleem is John Dost, vice-voorzitter van de partij. Die heeft de avond tevoren in *NOVA* gezegd: ‘Er is maar één leider en dat ben ik. Er is er maar één die lijnen gaat uitzetten en dat ben ik. Er moet wat gebeuren.’ Dat is een vreemde uitspraak, want de dag na de moord op Fortuyn heeft de voltallige fractie bestuurslid Peter Langendam als voorzitter aangewezen en Mat Herben als voorlopige partijleider. Niemand accepteert de claim van Dost.

Wat is de reden dan? Als enige vriend van Pim blijkt hij niet te zijn uitgenodigd voor de begrafenis. En als enige partijman geniet hij om onduidelijke redenen geen politiebescherming. Dat steekt. Dost: ‘Het is allemaal één grote machtsstrijd. Ik ben het interne gekonkel meer dan zat.’

‘Het is de emotie,’ zegt Dost de volgende dag vergoelijkend, als de fractie het probleem bespreekt. Vooral in een week dat niemand zijn hersens bij elkaar kan houden. Hij biedt Langendam, de nieuwe voorzitter, zijn excuses aan. Die zegt: ‘Dan is daarmee de kous af.’ Herben verschijnt buiten aan het hek en zegt tegen de verzamelde pers dat de partij het niet kon helpen dat Dost niet was uitgenodigd voor de begrafenis. Dat is het besluit van de familie geweest. Even later verschijnen Dost en Herben – de armen om elkaars schouders – voor het raam. Ze zwaaien. Dost lacht onhandig.

De machtsstrijd dateert niet van de afgelopen week. Al sinds de eerste dag voelt Dost dat hij in het bestuur niet serieus wordt genomen. De potentiële Tweede-Kamerkandidaten die hij aandraagt, mogen niet op gesprek komen. Het dagelijkse overleg vindt plaats op het kantoor van Albert de Booy en niet in De Kubus. En in tegenstelling tot de anderen mag Dost de pers niet te woord staan. Zijn credo is desondanks: ‘We moeten gewoon door, voor Pim.’

Zijn verhouding met Langendam – die hem in februari en maart buiten de sollicitatieprocedure met de kandidaten hield – lijkt de dagen daarna iets te verbeteren. Woensdag zegt Dost: ‘We gaan door met z’n tweeën, Peter en ik. Wij zijn het bestuur. Twintig tot vijftientwintig zetels krijgen we. Ik voel een steeds grotere eenheid.’ Maar donderdagavond zegt de vice-voorzitter: ‘Ik ga mijn eigen partij oprichten.’ Daarvoor moet hij ervaren politici raadplegen. Peper? Wiegel? Dost huilt door de telefoon. Zijn vrouw vindt dat hij er helemaal mee op moet houden.

‘Er is niets beslist,’ zegt Cor Eberhard, nummer 13, zaterdag als hij het pand even verlaat. Om vijf voor twee komt Dost naar buiten en kondigt een persconferentie aan. ‘Hier op het bordes.’ Hij wijst naar de laad- en losplaats aan de zijkant van het kantoorgebouw. Om veiligheidsredenen niet binnen. Achter een van de raampjes van de roldeur steekt kandidaat nummer 20 Wien van den Brink zijn duim op. De roldeur gaat omhoog en de volledige lijst loopt naar voren. Ferry Hoogendijk arm in arm met Winny de Jong, de meeste mannen dragen hun geelblauw gestreepte campagnedas.

Mat Herben spreekt van een ‘vruchtbare vergadering’. Peter Langendam volgt Fortuyn op als partijvoorzitter, zoals vier dagen eerder al was besloten. Dost blijft vice-voorzitter. Het bestuur wordt uitgebreid met het voormalige hoofd van de Marine Inlichtingendienst Tjeerd Sleswijk Visser en Herben zelf blijft tot de verkiezingen partijleider. Daarna zal het bestuur tot tien leden worden uitgebreid.

‘Als men denkt,’ zegt Herben, ‘dat wij de handdoek in de ring willen gooien: no way. We gaan door. At your service.’ De helft van de fractie salueert, niet serieus of theateraal, zoals Fortuyn dat deed, maar melig. Op de vraag of John Dost zijn bezwaren nog handhaaft, antwoordt Herben kort: ‘Dost heeft gisteravond door verdriet overmand opmerkingen gemaakt.’ De kandidaten draaien zich om, de roldeur zakt. Een voor een verlaten zij het hoofdkwartier, veel van hen in gepantserde auto’s met politiebegeleiding. Dost rijdt zelf, in zijn lichtblauwe Mercedes. Met gierende banden draait hij de weg op.

De rest van het weekend galmt de ruzie bij de Lijst Pim Fortuyn na op radio en televisie. Prominent PvdA-lid Max van den Berg vergelijkt Fortuyn zaterdagmiddag bij het radioprogramma *Spijkers met koppen* in het Utrechtse café Florin & Firkin nog eens met Le Pen, Berlusconi en Haider. Even na twee uur krijgt de lijfwacht van sp-lijsttrekker Jan Marijnissen een dreigtelefoontje aan het adres van Van den Berg. Er zijn Feyenoordsupporters onderweg naar Utrecht om de gasten te lijf te gaan. Die maken zich snel uit de voeten.

Het regent bedreigingen. Het ministerie van Binnenlandse Zaken registreert in de twee weken na de moord op Fortuyn tachtig dreigbrieven en zestig telefonische bedreigingen en vijftwintig bedreigende e-mails gericht aan politici. De felste critici van Fortuyn worden permanent bewaakt. PvdA-leider Ad Melkert ontvangt een doorgeladen pistool, GroenLinks-lijsttrekker Paul Rosenmöller is bedreigd, het gezin van Jan Marijnissen duikt onder na een dreigtelefoontje en demissionair minister van Economische Zaken Annemarie Jorritsma krijgt een brief met een kogel.

De Utrechtse hoogleraar ontwikkelingsgenetica Ronald Plasterk zegt zondag in zijn column bij *Buitenhof* dat de LPF-top ‘electorale munt probeert te slaan’ uit Fortuyns dood. Hij doelt dan vooral op de beschuldigingen van het bestuur aan het adres van de politiek

en Melkert in het bijzonder. ‘Terwijl familie en naaste vrienden pleitten voor waardigheid.’ Plasterk spreekt van een campagnestunt. ‘Ik hoop werkelijk dat ze er niet in zullen slagen.’

PvdA-voorzitter Ruud Koole zegt in hetzelfde programma over de volkswoede: ‘De LPF is verantwoordelijk voor het terugstoppen van de geest in de fles.’

Harry Mens biedt zondag in zijn RTL-programma *Business Class*, dat geheel is gewijd aan de dood van professor Pim, de LPF zijn excuses aan. Studiogast Hans Wiegel neemt de LPF zelfs in bescherming. Als een staatsman probeert hij het volk tot kalmte te manen. Hij spreekt van ‘mekaar respecteren’ en ‘we moeten af van de haat in de politiek’. Tegelijkertijd roept hij de gevestigde partijen op ‘de partij van Fortuyn te leren kennen’. ‘Er is een aantal mensen niet aardig tegen Fortuyn geweest. Laten partijen elkaars nieren proeven.’ Op de vraag van Mens of hijzelf nog ‘zin zou hebben an de politiek’, antwoordt Wiegel ontwijkend: ‘Ik zeg er helemaal niks over.’

‘We hebben onze laatste bijeenkomst in de polder gehad,’ zegt John Dost zondag. Na de verkiezingen zal de fractie naar Den Haag vertrekken. Langendam zegt dat Dost het bestuur dan zal verlaten. Op Moederdag zit de vice-voorzitter bij zijn schoonmoeder op de koffie. ‘Ach,’ antwoordt hij op de geruchten. ‘Familie is toch het belangrijkste.’